

J O A N N E H A R R I S

Braškių vagis

Iš anglų kalbos vertė
Augustė Čebelytė-Matulevičienė

Sofoklis

VILNIUS, 2022

Tau.
Taip, *tau*.
Žinai, kas esi.

Vējas

1

Penktadienis, kovo 10-oji

Prieš kylant audrai visados stoja akimirka, kai ima dingotis, kad vėjas apsigalvojo. Jis lyg tarp kitko beldžiasi į langus, šiu-rena medžių pumpurus, vilioja lietu iš niūrių pilkų debesų. Tomis valandėlėmis, kai, rodosi, toks nekaltas ir žaismingas, vėjas kelia daugiausiai grėsmės. Kai medžiai virsta, o latakai ir upokšniai užsikemša nubyrėjusiais žiedais nelyg sugeriamuoju popieriumi, jis jau ne toks žiaurus. Kai namai griūna lyg kortos, kai sienos, kurias manei esant tvirtas ir saugias, plyšta lengvai tarsi popierius, jis jau ne toks pavojingas.

Ne, blogiausia būna tada, kai patiki per plauką išsigelbėjusi, kai imi viltis, kad vėjas jau atsitraukė, kad galėsi pradėti statyti iš naujo, negana to, pastatysi kažką, kas daugiau nesugrius. Tą akimirką vėjas spendžia tau sąstus. Plaka gedulą ir ilgai lauktą džiaugsmą. Leidžia iš Pandoros skrynios viltį. Skleidžia kakovos pupelių kvapą – svilėsių, prieskonių, druskos, kraujo, vanilės, širdgėlos.

Anksčiau galvodavau, kad tai paprasta. Kalbu apie tokį gebėjimą. Gebėjimą teikti iš pirmo žvilgsnio nekaltą malonę. Bet dabar suprantu, kad nekaltų malonių *nebūna*. Frensis Reino didžiuotųsi manimi. Tik pamanykite – keturiasdešimt metų buvau ragana ir štai pagaliau tapau puritone.

Zozi de l'Alba būtų supratusi. Zozi, klastinga vilioklė, kurios veidą iki šiol regiu sapnuose. Kartais vaidenasi, kad vėjas atneša jos balsa, batelių klaksėjimo į grindinio akmenis aidą. Kartais svarstau, kur ji, ar dar prisimena mane. Ji puikiai žinojo, kad nekaltų malonių *nebūna*. Pabaigoje svarbiausia galia.

Tačiau vėjui visa tai nesvarbu. Jis nesirenka. Čiumpa viską, kas pasitaiko kelyje, ką nujaučia praversiant. Kitados ir aš tokia buvau – vėjo paskleista sėkla, suleidusi šaknis, vėl pabirusi, įsitvirtinusi kitur. Sėkla nedygsta prie ją subrandinusio augalo, ji leidžiasi nešama pavėjui.

Pavyzdžiui, mano Anuka, dvidešimt vienerių mergina, prašapo ten, kur prašampa vaikai, sekantys paskui fleitininką*. Mūdvi, ji ir aš, buvome labai artimos. Neiškiriamos. Tačiau žinau, kad vaikai duodami skolon, ir išaušta diena, kai tenka juos grąžinti ir leisti augti, mokytis ir mylėti. Kitados maniau, kad ji pasiliksianti čia, Lankenėje prie Tano, kad jai sulaikyti užteks Žano Dru, *chocolaterie* ir užtikrintos ateities. Bet viską nulėmė Žanas Lu Rembo iš Paryžiaus. Žanas Lu, berniukas su ertme krūtinėje. Ar Anukai pavyko ją užpildyti? Kad ir kaip būtų, tikrai pavyko išgraužti kiaurymę manojoje. Jos negali užglaistyti net visas Meksikos šokoladas, mat ji labai įdomios formos – mergaitės tamsiomis kaip vandenyno dugnas akimis.

Dabar vėjo balsą girdi mano šešiolikmetė Rosetė. Žinau, kokia ji alkana, pašėlusį, užsispyrusi, įnoringa. Ją nunešti būtų užtekę vieno gūσιο, jei nebūčiau pririšusi jos kaip burės ar kitaip apsaugojusi. Šiaip ar taip, vėjas vis tiek tampo mus laikancias virves. Vis tiek vilioja. Atpučia kitų kraštų kvapus. Siūlo pavojų ir saulėkaitą, nuotykius ir džiaugsmą. Įsisuka tarp mano pipirų – raudonų ir juodų spingsulėlių. Užima gerklę kaip netikėtus juokas. Galiausiai nusineša viską, dėl ko stengeisi, ką manei galėsianti pasiimti su savimi. O juk jo niekšystės prasideda nuo žaismingos, stebuklingos, linksmos akimirkos. Tos, kai tarp debesų praspįsta saulė. Kai ant liežuvio pajunti saldumą, išgirsti gaudžiant varpus.

Arba tada, kai iškrenta sniegas.

* Aliuzija į legendą apie fleitininką iš Hamelno, išgelbėjusį miestą nuo žiurkių antplūdžio. Kai valdžia nesutiko sumokėti, jis išviliojo visus gyventojų vaikus. (Čia ir toliau – *vert. past.*)

Sniegas

1

Šeštadienis, kovo 11-oji

Šiandien pasnigo. Netikėtai sulaukėme stebuklo, nors prabėgo tik pirma gavėnios savaitė. Iš pradžių pamaniau, kad tai žiedai, lyjantys iš vaiskiai žydro dangaus, klojantys šaligatvius. Bet palangė pasidengė sniegu, o akis žilpino saulės šviesoje švytinčios snaigės. Galbūt tai Nelaimė, o gal šis tas daugiau.

Čia beveik niekada nesninga, nešąla, net žiemą. Kitaip nei Paryžiuje, kur Sena sustingsta po plonu, perregimu ledu, ir žeminį palta tenka vilkėti nuo pat Visų Šventųjų ligi Velykų. Čia, Lankenėje prie Tano, žvarbu būna gal kokį mėnesį. Gruodžio rytais pasitinka šalna – baltas laukų apklotas. Dar pučia vėjas. Negailastingas šiaurys, nuo kurio ašaroja akys. Bet šiandien pasnigo. Tai ženklas. kažkas mirs, nesulaukęs aušros.

Žinau istoriją apie mergaitę, kurią mama nulipdė iš sniego. Jai draudžiama būti saulėje, bet vieną vasaros dieną ji nepaklūsta ir išbėga pažaisti su draugais. Motina visur ieško, tačiau randa tik drabužius – *bam!* – ant žemės telkšančioje baloje.

Visa tai man papasakojo Narcizas. Tas, kuriam priklauso gėlių krautuvėlė. Jis paseno, todėl savaitės dienomis ten dirba kitas žmogus. Narcizas ateina tik sekmdieniais, atsisėda prie durų, stebi gatvę ir su niekuo nesikalba, išskyrus mane. Sako:

– Mes – tikri tyleniai, ar ne, Rosete? Netarškame kaip šarkos.

Tiesa. Kol Maman gamina saldinius ir plieurpia, aš miečiau sėdžiu tylomis, rausiuosi savo sagų dėželėje ar pašalioju sąsiuvinyje. Kai buvau maža, visai nekalbėdavau. Dainuodavau, kartais surikdavau „Bam!“, pamėgdžiodavau paukščių arba gyvūnų balsus, rodydavau visokius ženklus. Žmonėms patinka

paukščiai ir gyvūnai, o štai aš – nelabai, todėl ir nekalbu su jais, net savo šešėliu balsu, kuriuo prabyliu, kai apsimetu kuo nors kitu. Užuo kalbėjusi, pasiverčiu paukščiu ir šaunu aukštin į padangę. Arba beždžione, besikarstančia po medžius, arba šunimi, lojančiu ant vėjo. Bet žmonės vis tiek manęs nemėgsta, išskyrus Maman, Anuką, Rudį ir mano geriausią draugą Žaną Filipą Bonė. Bėda ta, kad Maman amžiais dirba, Anuka Paryžiuje su Žanu Lu, Rudis atvyksta tik retkarčiais ir niekad neužsibūna, o Žanas Filipas (pravarde Pilu) visą savaitę kiurkso mokykloje Ažene ir nebenori žaisti.

Maman liepia nesijaudinti. Iš tikrųjų, jis visai nepasikeitė. Tiesiog jam šešiolika, ir kiti berniukai juoktųsi bei šaipytųsi, jei užtiktų žaidžiantį su mergaite.

Man atrodo, kad taip nesąžininga. Juk aš – ne mergaitė. Kartais būnu berniukas kaip Pilu, kartais beždžionė arba šuo, o gal dar kas. Bet kiti žmonės to nesupranta. Tokie dalykai juos trikdo. Todėl negaliu lankyti mokyklos. Ažene manęs nepriėmė. Įspėjo Maman, kad nepritapsiu, nes neįmanoma mokytis vaiko, kuris nešneka. Ką jau kalbėti apie Bamą. Jis nuolat išdykaudavo ir versdavo šaukti jo vardą: „Bam!“ O kartais nutikdavo Nelaimių.

Užtat mokausi iš knygų, paukščių ir žvėrių, kartais net žmonių, pavyzdžiui, Narcizo arba Rudžio, kuriems nė motais, kad nenoriu šnekėti arba kad mano balsas visai neprimena jaunos merginos balso, veikiau laukinės ir pavojingos būtybės.

Maman pasakodavo istoriją apie mažą mergaitę, kurios balsą pasiglemžė ragana. Toji ragana, gudri ir klastinga, čiulbėdavo jaunu, saldžiu balseliu ir priversdavo žmones paklusti. O mergaitė liko nebyli, kalbėti galėjo tik jos šešėlis, kurio balsas anaipol nebuvo saldus. Jis visados rėždavo tiesą. Ką padarysi, kad tiesa kartais nemaloni. „Tu kaip toji mergaitė, – sakydavo Maman. – Pernelyg išmintinga, kad būtum suprasta kvailių.“

Na, nežinau, išmintinga aš ar ne. Bet mano šešėlis *tikrai* turi balsą. Tik nekalba juo itin dažnai. Žmonėms nepatinka klausytis tiesos. Net Maman geriau negirdėti tam tikrų dalykų, kuriuos sako mano šešėlis. Todėl dažniausiai dainuoju arba visai tyliu. O jei jaučiu, kad šešėlis taikosi prasižioti, imu šaukti „Bam!“ Tada

juokiuosi, dainuoju ir trypiu kojomis, kaip darydavome, kad nubaidytume nedorą vėją.

Kai ėmė snigti, Maman darbavosi krautuvėlėje – gamino velykinius saldumynus: kiškučius, viščiukus, margučių pintinėles. *Mendiant** ir griliažą. Triufelius, sausainius su abrikosų įdaru, cukruotas apelsino skilteles. Viskas suvyniota į permatomą plėvelę, surišta spalvingais kaspinais, supakuota į dėžutes, maišelius ir krepšelius, tik imk ir dovanok. Man visi tie saldainiai ne prie širdies. Mėgstu karštą šokoladą ir ragelius su įdaru, bet šokoladinėje dirbti nenoriu. Maman sako, kad kiekvienam – savo. Pavyzdžiui, jai sekasi gaminti saldinius ir atspėti, kuris žmogui patiksiaš labiausiai. Rudis moka pamėgdžioti paukščių balsus ir sutaisyti kone bet ką, kas sulūžta. Aš gebu piešti gyvūnus. Visi turi juos atspindintį gyvūną – totemą. Maniškis – tai Bamas, beždžionė. Maman yra katė. Rudis – lapė papurusia uodega. Anuka – triušelis vardu Šlepetė. Pilu – tai meškėnas, o Narcizas – senas, juodas lokys ilga nosimi, besipinančiomis kojomis ir mažomis, paslapčių sklidinomis akimis. Daug kas netiki, kad Bamas iš tiesų egzistuoja. Net Maman vadina jį įsivaizduojamu Rosetės bičiuliu, ypač kalbėdama su tokiais žmonėmis kaip ponia Dru, kuri nė nemato spalvų. Taip yra dėl to, kad Bamas labai padykęs. Jo nė akimirksniui negalima pamesti iš akių. Kartais turiu net pašaukti: „Bam!“, kad sudrausminčiau, ir jis nesukeltų Nelaimės.

Bet Maman tik apsimeta, kad jo nėra, nes nenori, kad būtų. Trokšta, kad panėšėtume į kitus, nes taip lengviau. Tačiau žinau, kad kuo puikiau jį mato, kaip išvelgia, koks šokoladas labiausiai patiksiaš klientams, kaip regi spalvas, nusakančias žmogaus jausmus. Ji stengiasi tai nuslėpti, kad būtų panaši į kitas mamas. Galbūt galvoja, kad tada ir aš tapsiu panaši į kitas dukras.

Kai pradėjo snigti, Maman nepastebėjo, nes aptarnavo dvi ponias, kurios rinkosi šokoladinius gyvūnelius. Ponias lengvomis suknelėmis, aukštakulniais bateliais ir šviesiais paltukais. Viena iš jų vardu madam Montur. Ji ne vietinė, bet esu ją mačiusi.

* Lydyto šokolado traškučiai (pranc.).

Sekmadieniais ateina į bažnyčią. Kita – ponია Dru, kuriai šokoladas nėraž nerūpi, tik miestelio gandai. Jos kalbėjosi apie kažkokį stambų ir nepaklusnų berniuką. Nė nenumaniau, koks tai berniukas, o štai jos panėšėjo į dvi papūgas ar veikiau rožines vištas, kurios kudakavo, pašiojosi plunksnas ir bruzdėjo. Madam Montur spėliojo, kodėl aš ne mokykloje.

Lankenėje tuo niekas nesistebi. Nuostabos nekelia, kai loju, šaukiu ar dainuoju: „Bam bam bam, bam, bada bam!“ Bet Maman mane stebėjo, mačiau, kad nerimauja. Kai buvau maža, kildavo Nelaimių. Nutikdavo tai, ko neturėdavo įvykti. Tai, kas išskyrė mus iš kitų. Kartą, kai buvau kūdikis, mane mėgino pagrobti. Taip pat ir Anuką, kai gyvenome Paryžiuje. Todėl dabar Maman nerimauja. Bet nereikia – išmokau būti atsargi.

Nupiešiau rožinę papūgėlę. Tai buvo madam Montur. Ponia Dru vaizdavo višta. Smulkiai rožinei galvytei ir iš nuostabos pražiotam snapui užteko kelių brūkštelėjimų. Palikau piešinius ant prekystalio, kad Maman pamatytų, ir išėjau laukan. Pūtė ir ant žemės žiedlapius barstė šiaurys. Pasilenkusi pažiūrėti supratau, kad tai visai ne žiedlapiai, o sniego gumulėliai, lyg konfeti, krintantys iš žydro pavasarinio dangaus.

Snygį su nuostaba stebėjo ir kunigas, išpuolęs iš bažnyčios. Jo vardas Frensis Reino. Iš pradžių jo nemėgau, dabar man visai patinka. Jo pavardė tariama panašiai kaip „lapė“, bet tai nieko nereiškia, nes išsyk matyti, kad jis – varnas, juodas kaip smala, nutaisęs liūdną, kreivą šypsenėlę. Kad ir kaip būtų, bažnyčioje gera. Man patinka nusvilinto medžio ir smilkalų kvapas, spalvingi vitražai ir šventojo Pranciškaus statula. Pasak Reino, šis šventasis – gyvūnų globėjas, pasirinkęs gyventi miškuose. Aš irgi taip norėčiau. Pasistatyčiau namelį medyje, miščiau riešutais ir braškėmis. Mudvi su Maman į bažnyčią nevaikštome. Kitados tai būtų kėlę nemalonumų. Bet dabar Reino sako, jog vaikščioti neprivaloma, nes Dievas mus mato ir sergi, kad ir kur būtume.

O dabar iš šviesaus, žydro, vaiskaus dangaus leidžiasi snaigių verpetai. Tai ženklas. Gal net Nelaimė. Atlapoju savo paltą lyg

* Pranc. *renard*.

sparnus ir rikteliu: „Bam!“, kad jis žinotų, jog tai – ne mano darbas. Reino šypteli ir pamoja. Akivaizdu, kad jis nemato spalvų, blykčiojančių aikštėje. Negirdi švilpiančio vėjo, nejaučia svilėsių dvelkmo. Visa tai – ženklai, kuriuos regiu. O jis ničnieko nemato. Sniegas? Iš giedro, žydro dangaus? kažkas mirs, nesulaukęs aušros.